

॥ अथ प्रथमोऽध्यायः ॥ Chapter-1

नमस्त्रिभुवनांभोजं बोधमीलितं हेतवे ।

विश्वरूपाय सुहाय नमः श्रीवत्सलधारिणी ॥ १

श्रीस्कंद उवाच - देवदेव पुनर्ब्रूहि, भूभागं वंचिदुत्तमम् ।

यत्र ब्रह्मादयो देवा वसिष्ठाद्यास्तपोधनाः ॥ २

प्रमासादीनि तीर्थानि गंगायाः सरितस्तथा ।

ऋणयः पितरौ यक्षा गन्धर्वाप्सर-सस्तथा ॥ ३

क्रीडन्ति भातरः सर्वाः कुमारैः सह यत्र च ।

यत्र दयेन हव्येन सथस्तुष्यन्ति देवता ॥ ४

कव्येन पितरस्तृप्तिं लभन्ते प्रपितामहाः ।

यत्र क्रीडति गोविन्दः श्रिया साक्षैतद्वितः ॥ ५

सावित्र्या चप्रजानाथः शैलपुत्र्या समभवः ।

एतद्विस्तारो ब्रूहि यदितुष्टोऽसि पूज्यैः ॥ ६

इत्याकर्ण्य वचस्तस्य कुमारस्य महेश्वरः ।

मीलिताक्षः क्षणं ध्यात्वा कुमारमिदमब्रवीत् ॥ ७

श्रीमहादेव उवाच-साधु पृष्टं त्वया वत्स भागं श्रैयस्करं, भुवः ।

प्रवक्ष्यामि यथा तत्त्वं शृणुष्व गदतो मम ॥ ८

यौवनायस्य नृपते व्रजिपुत्रो यथाब्रवीत् ।

अयोध्याधिपतिः श्रीमानासीदतुलविक्रमः ॥ ९

--

१२ श्री गणेशायनमः पुरापुरारिणारोपैः पुराणपुरितो रौद्रउणाभिभुविभिण
नार्थैर्न ज्यत्पयः ॥

१- वी १ त

२- वी मीन

३- वी गंधर्वाप्सरस्तथा ।

४- वी सदातुष्यन्तिदेवताः

५ - वी श्रीमंतीगोविंदः अ(१)समभवः ?

६ - वी श्रियाक्षैतद्वितः

७ - वी वान् (३)समभावान

८ - वी टाः

९ - वी स्य

१० - वी - कृष्ण महेश्वर

११ - वी - सत्यधु

१२ - वी-प्रो- इ - योगनार-वरुय

१३ वी - कृष्ण

१४-३- अयोध्यापतिः

१५-३- श्रीमाला

^{१४} यौवनाश्चसुतां ^{१५} राजा मांघातेति श्रुतां मुवि ।
 समुद्रमेखलामुर्वी यः ^{१७} शशास कुलेकवत् ॥ १०
 तस्मिन् ^{१८} शासति धर्मज्ञे प्रजाः पुत्रानिवोरसान् ।
^{२०} द्रष्टुं समागतस्तत्र वशिष्टस्सह भार्यया ॥ ११
 तमेवंभूतलेदष्टा ^{२०} महीमंडल मध्यगम् ।
^{२०} सीमंतमिव कुवाणं ^{२१} दिवि मानुमिवोदित ॥ १२
 अम्युत्थानविधिं कर्तुं दूरान्नुपतिरम्ययात् ।
^{२३} समानसुमेटामात्यकुमारांतः पुरैस्सह ॥ १३
 तमध्यादिमिरम्यर्च्यं ^{२४} ककुस्थकुलदेवतम् ।
 प्राविश्यच्चोनिजं ^{२५} वेश्म शारदांबुजसंनिभम् ॥ १४
 तत्र ^{२५} दमसिनासीने यथाविधि मुनीश्वरौ ।
^{२५} उपेत्यैर्विविशुः ^{२५} सवै सचिवाः ^{२५} सहपार्थिवाः ।
 प्रणिपत्य ^{२६} महीपालः ^{२६} कृतांजलिं धात्रुर्वीत् ॥ १५
 मांघातोवाच- ^{२७} स्वागतं ते मुनि श्रेष्ठ सफलं मेऽथ जीवितम् ।
^{२८} त्वय नः सफला धर्मस्त्वयिप्राप्तेः ^{२८} गृहं गुरौ ॥ १६

ई बी १४ - यु, १५-बी विः, १६- बी ब नास्ति १७- बी सै, १८- बी नास्ति
 १९-बी- वी, २०- ई बी दष्टाभागादेवमुनिर्विशिष्टः, २०-ई- तमेवंभूतलेदष्टा र
 तमेवोणितलेदष्टा, २०-(२) र सन्मातिमिवकुवाण, २०-ई(२) सीमंतमिवकुवाणांदिवौ
 २१-बी - दाँ, बी-२२ तः, २३-बी त सामात, २४-ई बी च्च, २५-ई बी
 सत्तेणजा, २६-बी कुंषि, २७- ई बी सफलंजीवितंमम, २८-ई-बी अध्ययनः सफला
 लक्ष्मीः ज्वनः सफलंकुलं, २८- ई(१) अध्ययनः सफलाधर्मः । त्वयिप्राप्तेगृहानुगुरौ
 २५-ई (१) विश्व २५-ई(२) संचिवासह २५-ई(३) पार्थिवा
 २६-ई(१) महीपालहृषीतांजलि । २७ ई बी- सफलंजीवितंमम
 २८- अध्ययनः सफला ज्वनीः अध्ययनः सफलंकुले

र(१) त्वयि

२८ ई अध्ययनः सफलो धर्मः । त्वयिप्राप्तेगृहानुगुरौ
 (कर्मिल्लिपाः)

(३)

^{३७}संसारममतावर्तं ^{३०}परिभ्रांतस्य देहिनिः ।

मवंति त्वद्विधा, ^{३१}ब्रह्मन्मवलंबन्यष्टयः ^{३२} ॥ १७

^{३३}अभ्यः सुदुता ^{(३३)१}कच्चित्कच्चित्तां मं तपस्यु च ।

कच्चित्तुभ्यंन्ति मुनयस्तपोधन तपोवने ॥ १८

^{३३}रता वनविहारेषुप्रीयमाणाः परस्परम् ।

^{३४}विपदः स्वपदैः कच्चिन्नाप्नुवंति ^{३५}कृतस्तनव ॥ १९

ब्रह्मवर्चसकामास्ते कच्चिन्मुनिकुमारिकाः ।

वयोऽनुरूपैः कलाशेरमिषिचंचति किंशुनाम् ^{मान् ३५} ॥ २०

^{३६}वितत्यमानैर्वै तात कर्मणि कच्चिदाश्रमे ।

हृत्तांसि नापराध्यंति तुभ्यं वा शमिनां वर ॥ २१

^{३७}कच्चित् कल्पायुक्ल्याणि सबला कामन्धुक तव ।

यस्याहरणानिर्वर्ण्यो ययौ गोघयबधुताम् ॥ २२

^{४१(२)}किं वा जयंति माग्यानि मम श्रयेन मुनीश्वर ।

^{४२}प्राप्तास्तथाधर्मिण्यथा चन्द्रादिक-या यथा ॥ २३

^{४१(३)}यतः प्राप्ताऽसि भगवन्प्रदेशा ^{४१(४)}न्मुनिवत्सल ।

तन्निवेदय मे सर्वं श्रवणाहोऽस्मि ब्रह्मणे ॥ २४

२६-बी ममतावर्तं, ३०-बी क, ३१-बी वस्तुतः, ३२-ई प्यं ह ३२(१)
कच्चित्, बी ३३, ३३-ई(१) विहारेषुप्रायमाणाः, ३४-ई-बी स्वापदै ए-श्वपदाः क
३४-ई कृतस्तनः, ३५-ई बी र, ३६-ई बी कुशलेरमिषिचंचतिकिंशुनान्, ३६-ए किंशुनाम्,
३७-ई-बी- वितत्यमात्-वैताने, ३७- ई(१) क, ३८-ई बी नानासना, ३९-ई-बी व,
३९-(१)ई रः, ३९-(२) ई- कच्चिच्च कल्पाकल्पाणि, ४०-बी ई- व, ४१-बी ई त्यः
४१(२) ई क्या, ४१(३)ई त ए प्राप्ताः, ४१(४) ई- भगवान् प्रदेशा, ४१-(५) वत्सलात्

वसिष्ठउवाच:- विष्णुवत्त्वयि चक्रेण पृथिवीमनुशासति ।
 सर्वतः कुशलं राजन् यतीनां गृहीणामपि ॥ २५
 स्थानादागमनं यस्मादस्माकमथ पृच्छसि ।
 श्रूयतां राजशार्दूलं यदिकौतूहलं हि ते ॥ २६
 अर्बुदारण्यमतुलं तीर्थकोटिसमन्वितम् ।
 श्रुतं यदि भवेत्तु पृथिव्यां पावन परम् ॥ २८
 अस्ति तत्राश्रमोऽस्माकं, नानामुनिजनप्रियः ।
 तत्र तीर्थाङ्गाहाय प्राप्ताः सप्तर्षयोऽमलाः ॥ २९
 तत्र तीर्थानि सर्वाणि तैर्विगाह्य समन्ततः ।
 अहमभ्यर्थिता राजन् शेषं तीर्थाङ्गाहने ॥ ३०
 ततोऽहं मुनिभिस्सार्धं सौगंधिकगिरिं प्रति ।
 ययो सार्धमर्हत्या कृष्णभिर्ब्रह्मवादिभिः ॥ ३१
 कृततीर्थाङ्गाहानां मुनीनां भवितात्मनाम् ।
 भूर्भुवःश्वरदेवस्य प्रासादं स्थितिशालिनाम् ॥ ३२
 उर्वं चकार विधिवतीर्थयात्रागतो हृत्पुः ।
 सोमवंशोऽभवः श्रीमान्-शत्रुजिन्नामविभूतः ॥ ३३
 तस्याशिषः परा दत्त्वा तत्रासीना द्विजेस्तमाः ।
 कक्ष्यांचक्रिरे राजन् वाष्पजिह्वं विस्तेजसाः ॥ ३४

४२- ई बी राजशार्दूलः, ४३- ई बी- तत्, ४४- ई बी ४४ थ, ४५-ई बी त्रा
 ४६- बी प्राप्ताः सप्तमलातत्रतीर्था निसर्वाङ्गाह्य, ४६-(१) ततोहमुनिभिः, ४७
 ४७-ई-(१) मा सार्धसौगंध, ४८- ई बी- भुवनेश्वर, ४९-बी प्राप्तादेस्निवीशालिना
 ४९-(१) ई- सोमवंशी ।

र (१) गृहीणामपि

र (२) तीर्थोति

र (३) विन्विक्तेजसाः

(५)

अथाज्जाम^{५२} देवर्षिं^{५३} नारदस्सहपर्वतः ।
कृतप्रणामो^{५४} भगवान् स तत्रास्माभिराहुरः ।
उवाच परमप्रीतो^{५५} ब्रह्मपुत्रो^{५६} विशांपते ॥ ३५

नारद उवाच-
आगच्छन्तु मुनिश्रेष्ठा गच्छामां^{५७} गौतमाश्रमम् ॥
हृतो, वै नातिदूरे^{५८}ऽस्ति पुण्यदः सर्वदा नृणाम् ।
तीर्थै^{५९}तिमसमा^{६०}वासः सर्वदेवमयः शुचिः ।
गौतमस्याश्रमो^{६१} नाम पुष्पदि^{६२}फलसंयुत ॥ ३७
यः प्रसादेन पद्मायाः पञ्चकोशप्रमाणातः ।
श्रीमालजोत्रमित्यस्ति^{६३} विभूतं भूप भूतले ॥ ३८
तत्र तीर्थानि भूयांसि^{६४}तदागच्छन्त पश्यन्त ॥

वसिष्ठ उवाच :-
इत्थृष्णिवचनं श्रुत्वा^{६५} कथं सन्तुष्टयितो नृप ।
मुदिता व्योममागेण^{६६} गौतमाश्रमागताः ॥ ४०
संगम्य मुनिना सर्वे ज्ञानानंदपुरस्कृताः ।
श्रीमालसंज्ञितं^{६७} कोत्र तदद्भुततमं भुवि ॥ ४१
विनाल सुचिरं कालं स्नात्वा पीत्वा च सर्वतः ।
यथास्थानं ययुः सर्वे मुनयो दीर्घदर्शिनः^{६८} ॥ ४२

५२- ई बी- मैं, ५३- बी ई- दास, ५४- ई बी- कृत, ५५-बी- प्रीति, ५६-ई बी -मा
५७- ई बी - कृति, ५८- ई बी फलपुष्प, ५९-ई बी - यः, ६०-(२१)ह इत्थृष्णिवचनं,
५९-बी(३) संज्ञितां, ६१- ई(१) मित्यासाद्विभूतं, ६२- ई(२) सितदागन्तृपश्यन्त,
६३-ई(४) स्थानंययुस्सर्वः, ६४- ई(५) दर्शिनं -

५८ ए (१) श्रीमाल जोत्र

५९ ए (२) भूयांसि

५९ ए (३) कोत्र

(६)

गौतमानुज्ञया राजन्^{६०}घृत्यान्विता ह्यहम् ।

चिरात् त्वदर्शनाकांक्षि^{६१}नि, हर्षादिह, समागतः ॥ ४३

तद्गौतमतपस्तामनिर्धूत^{६१}कृष्णः पुरा ।

वरदानैः श्रियः पश्चात् कौत्रं श्रीमालमुच्यते ॥ ४४

इति श्री स्कंदपुराणे एकाशीति साहस्र्यां संहितायां

ब्राह्म्य विभागेऽष्टमोऽध्यायः श्रीमाल महात्म्ये वशिष्टागमनं
नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

इं वी ६० जलंघृत्यान्वितायेहं

वी ६१ हू

ए तपस्तामनिर्धूत इं तपस्ताम निर्धूत

ए (१) ड